

OKM:n VALINTAKOEUUDISTUS - "ONGELMAN" RATKAISU JOHTAA UUSIIN ONGELMIIN

Lausunto koskien ylioppilastutkinnon hyödyntämistä korkeakoulujen valintamenettelyissä pohtineen työryhmän 4.11.2016 antamaa raporttia

Periaatteellisena kantana lausunnon antaja pitää tavoitetta kehittää opiskelijavalintoja ennustettavimmiksi ja yhtenäisemmiksi positiivisena asiana. Kehittämisvastuun pitää kuitenkin selkeästi olla korkeakouluilla, joilla on sisällöllinen ja menetelmällinen osaaminen valita laadukkaimmat opiskelijat opinahjoonsa.

Opetusministeriön työryhmä ehdottaa, että pääasialliseksi korkea-asteen valintakriteeriksi tulisi jatkossa ylioppilastodistus sekä lukion päästötodistus. Korkeakoulujen laatukriteereitä ei tästä huolimatta muutettaisi.

Työryhmä jätti mietintönsä ilman vaikuttavuusarvioita, hallituksen periaatepäätöksestä huolimatta, jonka mukaan vaikutusarviot tulisi aina tällaisten kokonaisuuksien kohdalla tehdä.

Esityksen seurannaisvaikutukset näyttävät seuraavilta:

Valintakokeiden poistaminen uhkaa jakaa lukiot eliittilukioihin - ja sitten niihin muihin. Lukioverkostoa joudutaan mitä todennäköisimmin tulevaisuudessa karsimaan merkittävästi.

Päätösvaltaan liittyvät seikat muuttavat merkittävästi opiskelijan asemaa. Niin alueellinen, sukupuolten välinen kuin nykymuotoinen mahdollisuuksien tasa-arvo näyttävät jäävän toteutumatta. Ammatti- ja ammattikorkeakoulujen opiskelijat jäävät umpiperään.

Työryhmä ei esitä lisää resursseja lukioille, ammattiin valmistaville oppilaitoksille tai korkeakouluille, vaikka uusia tehtäviä kasaantuu merkittävästi, muun muassa kurssitarjonnan ja opinto-ohjauksen osalta.

Pyrkijöiden motivaation mittaamatta jättäminen pyrkimisvaiheessa aiheuttaa sen, että opintojen keskeyttämisprosentit ja alanvaihdot opintojen aikana lisääntyvät. Tämän johdosta opiskeluaajat pitenevät ja siirtyminen opinnoista työelämään hidastuu.

Uudistuksen perustuslainmukaisuutta ei ole millään lailla tutkittu.

Uudistus on tosiasiallisesti saatettu jo voimaan OKM:n ja korkeakoulujen välisissä tulossopimuksissa vuosille 2017-2020, ilman minkäänlaista parlamentaarista esitystä, keskustelua tai päätöstä.

Pääministeri Juha Sipilä hallitusohjelmassa listataan joukko kärkihankkeita. Yksi niistä liittyy osaamiseen ja koulutukseen. Hallitus tavoittelee toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformia sekä nopeutettua siirtymistä työelämään. Samalla kannustetaan koulutuksen järjestäjiä toiminnan tehostamiseen. Hallitus haluaa tukea nopeaa valmistumista. Erääksi keskeiseksi keinoksi on valittu korkeakoulujen valintakoemenettelyn uudistaminen (Lähde 1, Hallitusohjelma).

OKM:n asettama työryhmä esittää valintakokeista luopumista

Työryhmä kirjaa useassa kohdassa 80-sivuisessa raportissaan, että korkeakoulut (yleisnimitys korkea-asteen toimijoista) päättävät autonomisen oikeutensa mukaisesti omasta valintakoemenettelystään.

Yliopistolaki takaa ”yliopistoille taloudellisen ja hallinnollisen autonomian”. Vuoden 2010 lakiuudistus lisäsi yliopistojen omaa päätösvaltaa ”vähentämällä valtionhallinnon yliopistoihin kohdistuvaa ohjausta. Yliopistoja ei enää kehitetä osana valtionhallintoa, vaan tutkimuksen ja opetuksen näkökulmista”. (Lähde 2, Lakiuudistuksen perustelu).

Kirjauksesta ja sen hengestä huolimatta OKM käyttää budjettivaltaansa täysimääräisesti ja ohjaa korkeakoulujen päätöksentekoa. Ministeriö on kevään 2016 aikana neuvotellut kunkin korkeakoulun kanssa erikseen tulossopimuksista vuosille 2017-2020. Sopimukseen kirjattiin, että ”korkeakoulut ottavat vuoteen 2018 mennessä käyttöön opiskelijavalinnan, joka ei edellytä hakijalta pitkää valmistautumista” (Lähde 3, sivu 7 raportin yhteenveto). Tämän nimenomaisen lisäyksen OKM on halunnut ja saamassa kirjatuksi kuhunkin sopimukseen.

Ulkopuolelta näyttää siltä, että ensiksi on päätetty hallitusohjelman kirjauksen tulkinnasta, sitten on väännetty ko. tulkinta tulossopimukseen ja lopuksi on jääty odottamaan ennalta varmistetun työryhmän asiantuntijaraporttia, jota käytetään jälkikäteisenä perusteluna oikeutta ”saavutettu” neuvottelutulos.

Asiantuntijatyöryhmään oli valittu jäseniksi tahoja, jotka suhtautuvat positiivisesti ylioppilastutkinnon merkityksen lisäämiseen ja korostamiseen opiskelijavalinnoissa. Työryhmän kanta oli näin ollen selvä jo ennen työryhmän työn alkamista, eikä työryhmässä pohdittu aidosti vaihtoehtoisia tapoja opiskelijavalintaan.

On selvää, että prosessin menettelytapa ei täytä hallituksen tai OKM:n itsensä päättämiä ja julistamia kriteerejä avoimesta käsittelystä, riippumattomien asiantuntijoiden puolueettomasta harkinnasta tai vakaasta ja yleisen käsityksen mukaisesta hyvästä hallintomenettelystä asian valmistelussa.

OKM:n kyseisistä tulossopimusten neuvottelutavoitteista ei ole kirjallisia päätöksiä, vaan ainoastaan virkamiesten tulkintoja hallitusohjelmaan kirjatusta kohdista ja niistä tehtyjä subjektiivisia johtopäätöksiä.

Korkeakoulujen autonomian heikentäminen

Jokainen korkeakoulu neuvottelee erikseen OKM:n kanssa oman tulossopimuksensa. Autonomisen korkeakoulun kannalta jostakin neuvotteluvaatimuksesta kieltäytyminen saattaa johtaa siihen, että varoja ohjataan toiselle korkeakoululle. Kun valtio on yleisesti vähentänyt korkeakoulujen määrärahoja taloudellisen tilanteen takia, ei yksikään korkeakoulu ole rohjennut kyseenalaistaa kabineteissa esitettyjä ”neuvottelutoiveita”.

Tilanne on tehnyt mahdolliseksi, että OKM:llä on huomattava, päätöksentekovoaltaansa suurempi tosiasiallinen valta, koska ministeriö pystyy kilpailuttamaan eri korkeakoulut keskenään.

Käytyjen neuvottelujen jälkeen voi selvästi päätellä, että OKM on ottanut tavoitteekseen uudistuksen myötä heikentää korkea-asteen autonomiaa. Korkeakouluissa laajasti esiintyvistä eriävistä mielipiteistä huolimatta, työryhmä esittää, että pääasialliseksi keinoksi uusien opiskelijoiden valinnassa korkea-asteelle käytettäisiin tulevaisuudessa ylioppilastodistuksen arvosanoja ja lukion päästötodistusta.

Työryhmä uskoo, että tämän nivelvaiheen karsintamenettelyn siirrolla pääsykokeista lukioiden valintamenettelyyn voidaan saada aikaan yhtä hyviä, ellei parempia tuloksia ja eri aloille sopivia opiskelijoita kuin aikaisemmin

- a. ilman ”kuormittavia pääsykokeita” ja valmennuskursseja
- b. ilman, että lukioiden mahdollisuuksia selviytyä uusista haasteista parannettaisiin lisäresursseilla
- c. ilman, että opiskelijan motivaatiota tai sitoutumista mitattaisiin muuten, kun hakukohteen valinnalla
- d. ilman, että korkeakoulujen opiskelijoiden taso saattaa heiketä sekä
- e. ilman, että korkeakoulujen laatumittareita muutettaisiin millään tavalla.

Vaikutusarviot tulee lain edellyttämällä tavalla aina selvittää

Hallituksen periaatepäätöksen mukaan kaikkien uudistusten mahdolliset vaikuttavuusarviot tulisi selvittää. Työryhmä on päättänyt olla selvittämättä nyt kaavaillun muutoksen vaikutuksia hallituksen asettamiin tavoitteisiin ja uudistuksen myötä tapahtuviin kansalaisten käyttäytymisen muutoksiin.

Työryhmä olisi raportissaan voinut selvittää

1. muita opintojen nopeuttamiseen vaikuttavia toimenpiteitä
2. mitä uudistus merkitsisi vanhempien käyttäytymiseen lastensa tulevaisuuden osalta
3. miten lukiot selviytyvät laajemman kurssitarjonnan vaatimuksista
4. miten pienet lukiot selviytyvät kiristävässä kilpailussa ja saisivat hyviä opiskelijoita lukiolaisiksi
5. miten poikien ja tyttöjen tasa-arvo toteutuu, kun sukupuolten välinen "vääristymä" lukioissa siirtyisi osaksi korkea-asteen arkea
6. miten kansalaisten keskinäinen tasa-arvo horjuu, kun kaikkein varakkaimpien vanhempien lapset ohjautuisivat keskuspaikkakuntien eliittilukioihin
7. miten korkeakoulut pääsevät jatkossa laadullisiin ja määrällisiin tulostavoitteisiin
8. mitä alueellisia vaikutuksia uudistuksella on lukioiden olemassaoloon ja paikkakunnan nuorison edellytyksiin opiskella lähellä kotiaan sekä
9. miten uudistus vaikuttaa hallitusohjelman tavoitteeseen pitää koko maa asuttuna.

Ministeriön ehdottamissa toimenpiteissä on lähdetty purkamaan hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita ottamatta huomioon isoa kuvaa: valmistumisajan nopeuttaminen vaatii kokonaisvaltaisia toimenpiteitä koko koulutusketjussa toisen asteen alkamisesta aina korkea-asteelta valmistumiseen saakka.

Ehdotetut toimet valintakokeen osalta eivät riitä ratkaisemaan hallitusohjelmassa määriteltyä isoa, nopeampaan työelämään siirtymiseen liittyvää problematiikkaa: ratkaisuksi ei riitä, että yhtä yksittäistä kohtaa koulutusketjussa rukataan - vieläpä ilman vaikuttavuusarvioita, joita vaaditaan hallitusohjelmassa (Lähde 4, sivu 27, hallitusohjelma).

Korkeakoulupaikkoja ei ole riittävästi kaikille halukkaille. Kysyntää paikoille on enemmän kuin paikkoja on tarjolla. Tämä on vuosien saatossa johtanut tilanteeseen, jossa kaikki paikat täyttyvät, etenkin halutuimpien opintosuuntien osalta. Vaikka nykyisin painotetaan ensimmäistä kertaa pyrkiviä korkeammilla pisteillä, suuri joukko karsiutuu. On kerta kaikkiaan pakko karsia, sillä yhteiskunnalla ei ole varaa eikä halua kouluttaa kaikkia kaikkeen. Karsintakohtana on ollut korkea-asteen valintakoe. On tärkeätä huomata, että työryhmältä jäi esityksestä huomaamatta, että karsinnan paikkaa vaihtamalla karsinta sinänsä ei katoa mihinkään.

Karsinnan nykyinen nivelkohta on hakeminen valintakokeen kautta korkea-asteelle. Ministeriö haluaa ihmisten pyrkivän korkea-asteelle heti toisen asteen päättymisen jälkeen. Siirtämällä karsinnan kohtaa ylioppilastodistukseen, "ratkaistaan" muutama työryhmän ongelmaksi koettu yksityiskohta, mutta samalla "saavutetaan" useita epätoivottuja, yksilön ja yhteiskunnan kokonaisedun kannalta haitallisia seurauksia.

Suomeen kehittyä Japanin kaltainen eliittilukioiden verkosto

Esitetyn osa-optimoinnin ensimmäinen, epätoivottu vaikutus voidaan päätellä syntyvän siinä, että vanhemmat pyrkivät jatkossa huomattavasti nykyistä enemmän ohjaamaan jälkipolvensa talousalueen keskuksen isoon lukioon. Se pystyy tarjoamaan laajemman kurssitarjonnan. Tällä taataan, että ylioppilaksi kirjoittava saa valittavakseen laajimman opetuksen ja tätä kautta parhaat arvosanat, joilla pääsee tavoittelemaan jatko-opiskelupaikkaa. Olettavaa on, että Suomeen syntyy eliittilukioiden verkosto...ja sitten ne muut.

Toinen seuraus lienee se, että karsintakriteerien siirtämisen seurauksena lukion opiskeluajat venyvät. Lukion suorittavat tulevat jatkossa optimoimaan yo-kokeitaan ja jakamaan kirjoitukset laajemmalle ajanjaksolle eli kolmesta vuodesta neljään vuoteen parempien arvosanojen varmistamiseksi.

Ylioppilaskoe tullaan arvioimaan normaalijakaumalla eli Gaussin käyrällä, jota sovelletaan tulevaisuudessa yhden aineen sijasta koko kirjoittajajoukkoon (Lähde 5, Olli Paakkari, YO-tutkintolautakunta). Arvostelun laajentaminen koko kirjoittajajoukkoon ei poista sitä tosiasiaa, että optimointi mahdollistaa kirjoitusten jakamisen eri ajanjaksoihin, joissa kirjoittajien taso vaihtelee. Yksilöllä on paremmat mahdollisuudet saada suhteellista etua maksimoimalla kirjoituskertojen määrän. Tämä ei aiheudu yksilön omista ansioista, vaan muiden kirjoittajien tasosta ja määrästä, joka vaikuttaa yksilön menestykseen arvosteltaessa koko joukko normaalijakaumalla.

Työryhmän jäsen Elli Luukkainen ehti raportin julkaisun jälkeen esittää yo-kirjoitusten uusimiskertojen enimmäismäärän vapauttamista. Voidaankin kysyä, haluaako työryhmä, tai sen yksittäiset jäsenet pidentää opintoaikoja vastoin hallituksen itselleen ja työryhmälle asetettua tavoitetta?

Korkeakoulujen karsinnalla pyritään valikoimaan soveltuvimmat ja motivoituneimmat opiskelijat

Korkea-asteen valintakokeiden tavoitteena on valikoida motivoituneimmat ihmiset opiskelemaan. Valintakokeiden kautta halutaan valita laadukkaimmat ja soveltuvimmat hakijat. Karsinnan tarkoitus on erotella ne henkilöt, joilla on parhaat edellytykset oppia ja valmistua kyseiseltä tieteenalalta, sekä menestyä myöhemmin työelämässä.

Monet tieteenalat eivät opiskelijavalinnoissaan voi nojautua ylioppilaskokeiden tuloksiin, varsinkaan pääsääntöisesti. Syynä tähän on, etteivät ylioppilaskokeet mittaa kyseisen tieteenalan oppisisällön perusteita, soveltuvuutta, haasteita, työkulttuuria tai painotuksia.

Ylioppilastutkinnon tarkoituksena on ylioppilastutkintolautakunnan oman määritelmän mukaisesti selvittää, "ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden" (Lähde 6, Ylioppilastutkintolautakunta). Eli selväkielisesti sanottuna yleissivistyksen.

Lukion opetussuunnitelma ja kurssitarjonta ei valmista lukiolaista useimpien eri tieteenalojen perusteisiin (esim. lukion yksi ja ainoa kurssi lakien perusteista, teknisten korkeakoulujen lujuuslaskelmiin, näyttölemiseen, soittamiseen jne.).

Jos kaavailut valintamenettelyn tekemisestä pelkkien ylioppilaskirjoitusten pohjalta etenevät, on selvää, etteivät korkea-asteet voi tehdä karsintaansa yksilöiden sosiaalisen kyvykkyyden tai ilmaisukyvyyn mukaan. Tämä on nähty monella alalla uhkana, sillä pelkät kirjalliset taidot eivät riitä hyvään pärjäämiseen opiskelussa, saati työelämässä (Lähde 7, Valvira). Korkeakoulujen omien edustajien mukaan korkea-asteen intressissä on saada opiskelijoita monen sisääntuloväylän kautta, laadun ollessa tärkein kriteeri.

Lukiolaiset eivät tue ministeriön kaavailemaa uudistusta

Teetetyt, puolueettoman tutkimuslaitoksen (Innolink Research ja Suomen Lukiolaisten liitto) tekemän haastattelututkimuksen mukaan valtaosa opiskelijoista pitää valintakoejärjestelmää parempana kuin ylioppilaskirjoituksilla karsimista (Lähde 8, tutkimus).

Valintakokeet ja niitä edeltävät kurssit eivät hidasta itse valmistumista. Kukin yksilö maksaa itse valmennuskurssinsa, jos sellaiselle haluaa osallistua (stipendijärjestelmästä tässä lausunnossa myöhemmin).

Muutosesitys kaventaa yksilön vapautta ja tasa-arvoa monelta kannalta

Karsinnan paikan siirtämisellä lukioon ja siellä tehtäviin valintoihin, kuten millä tahansa muutoksella, on vääjäämättä odotettuja - ja odottamattomia vaikutuksia yksilön vapauden ja tasa-arvon kannalta. Näitä ovat vapaus päättää omista valinnoistaan, alueellinen tasa-arvo lukioiden välillä ja sukupuolten välinen tasa-arvo, mahdollisuuksien tasa-arvoa unohtamatta.

Ainevalinnat ja -yhdistelmän tekee jatkossa noin 15-vuotias peruskoulunsa päättänyt ja lukion aloittava teini. Huomionarvoista on, ettei alaikäinen henkilö saa tehdä valintoja itsenäisesti. Alle 18-vuotias on alistettu vanhempiensa päätösvaltaan. Vanhemmat päättävät henkilön koulutusvalinnan ja urasuuntautumisen valitsemalla joko pitkän tai lyhyen matematiikan, kielet, suuntautumisen reaaliaineiden osalta jne. Tämä muutos itsessään on yksilön valinnanvapautta syrjivä ja perustuslain kannalta ongelmallinen, joskaan ei työryhmän tai OKM:n huomioima.

Kyseessä on myös alueellinen ongelma. Kaikki lukiot eivät kykene tarjoamaan samoja kursseja, jotka mahdollistavat sisäänkäsyn korkeakouluihin. Ongelma on korostetun suuri erityisesti maaseudulla ja pienissä lukioissa kautta maan. Työryhmä ei mietinnössään esitä minkäänlaista suunnitelmaa kurssien tarjontaa lisäävistä resursseista, vaikka vääjäämättömänä seurannaisvaikutuksena on, että lukioilta tullaan vaatimaan enemmän tarjontaa, jos alueellisesta tasa-arvosta ja mahdollisuuksien tasa-arvosta halutaan pitää huolta.

Viimeisin PISA-tutkimus julkaistiin 6.12.2016. Hälyttävänä tuloksena oli, että missään muualla tyttöjen ja poikien välinen ero peruskoulussa ei ole niin näkyvä kuin Suomessa. Alueelliset erot ovat myös huomattavia (Lähde 9, PISA-tutkimus). Tämä on erittäin suuri yhteiskunnallinen ongelma (professori Liisa Keltikangas-Järvinen).

Kyseessä on asiantuntijoiden mukaan ikään sidottu tasa-arvo-ongelma. Tutkimusten mukaan lukiolaiset kypsyvät eri tahtiin. Lukuisat tieteelliset selvitykset osoittavat, että erityisesti pojat eivät kypsy opiskelemaan täysipainoisesti edes lukioaikana. Tämä selittää osaltaan poikien huonompaa ja tyttöjen parempaa lukiomenestystä. Data osoittaa, että pojat virittäytyvät henkisesti täysipainoisiksi opiskelijoiksi vasta tyttöjä myöhemmässä vaiheessa korkea-asteella, usein armeija-ajan jälkeen. Toteutuessaan, työryhmän ehdotus siirtäisi lukioissa esiintyvän tasa-arvo-ongelman jatkossa painotetusti korkea-asteelle.

Valintakokeissa toteutuu tasa-arvo jo nykyisellään

Valintakokeisiin valmistavia kursseja tarjoavat yritykset, yhteisöt ja järjestöt antavat jo nykyisin mahdollisuuden anoa stipendejä tai alennuksia kursseille osallistumiseen. Väite kurssien epätasa-arvoistavasta vaikutuksesta voidaan kumota toteamalla, että stipendejä jää joka vuosi tarjolle enemmän kuin mitä niitä anotaan ja myönnetään.

Stipendien ansiosta pyrkijät voivat halutessaan osallistua valmennuskursseille omista ja vanhempiensa tuloista ja varallisuusasemasta riippumatta.

Stipendejä myönnetään vuosittain yli 250 000 eurolla.

Lisäksi voidaan todeta, että aikaisemmat raportit (VATT, edellisten hallitusten mietinnöt ja alan tieteelliset julkaisut) eivät tue valintakokeiden tai niihin valmistavien kurssien poistamista esitettyjen taloudellisten tasa-arvo

-argumenttien pohjalta (Lähde 10 ja 11, Edellisen hallituksen tietopaketti).

OKM:n toiminta on ristiriitaista

Kaiken kukkuraksi OKM ja sen asettama työryhmä toimii täysin ristiriitaisesti: samaan aikaan kun halutaan "poistaa tarve" yksityisen sektorin valmennuskurssien järjestämiseen, OKM myöntää Vapaaehtoiselle Sivistystyölle vuoden 2017 Valtion tulo- ja menoarvion mukaan 146,1 miljoonaa euroa suoraa avustusta.

Tästä summasta ohjataan kansanopistoille 46 miljoonaa euroa. Näiden koulutustoimijoiden yksi keskeinen markkinointikriteeri on valmennuskurssit ja valintakokeisiin valmistautuminen (Lähteet 12-21, eri opistojen kotisivut).

Työryhmä sen koommin kuin ministeriökään ei puutu tähän millään lailla, vaikka toiminta-avustus on täysin ministeriön omissa käsissä: syynä OKM:stä kerrottiin, että "tämä yleissivistävä koulutus kuuluu toiselle osastolle".

Tässä kohden argumentaatio vain muuttuu: nyt puhutaankin elinikäisestä oppimisesta, johon ei suin surminkaan haluta/uskalleta puuttua.

Tätä suoraan ministeriön päätösvallassa olevaa toimintaa ei ole pyritty uudistamaan hallitusohjelmakirjauksella, erillisen työryhmän perustamisella, kantaaottavien blogien avulla tai salassa pidetyillä tulossopimusneuvotteluilla (tulossopimuksia ei vielä ole julkistettu, vaikka kyseessä on kahden viranomaistahon välinen neuvottelutulos. Perusteluiksi on esitetty, että ko. sopimuksia "ei ole allekirjoitettu"). OKM näyttää rikkovan toiminnallaan (tai toimimattomuudellaan) omia julkisuus-, avoimuus ja tasapuolisuuskriteerejään.

Yksityisen sektorin ja opiskelijajärjestöjen valmennustoiminnan liikevaihto on vain murto-osa kansanopistojen avustuksesta.

Yhteenveto toisen asteen ja korkea-asteen kohdanto-ongelmasta

Ylioppilastutkinnon avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyys- ja yleissivistyksen. Lukion tehtävänä ei ole kouluttaa hajautetusti ja syvällisesti eri tiedekuntien erityisvaatimuksiin; ministeriön ja työryhmän toiveista huolimatta. Ellei sitten lukion opetussuunnitelmaa haluta muuttaa radikaalisti.

Korkea-asteen tarve saada mahdollisimman laadukkaat opiskelijat omiin tiedekuntiinsa korkealaatuisten ammattilaisten valmistumisen takaamiseksi pysyy jatkossakin muuttumattomana.

Suurta huolta herättävät myös ammatti- ja ammattikorkeakoululaisten mahdollisuudet päästä jatko-opintoihin kiinni: työryhmä esittää, että he joutuisivat jatkossa kirjoittamaan ainakin osittain ylioppilaaksi joidenkin aineiden osalta. Puhutaan ns. umpiperästä.

Tämä suunnitelma on saanut tasa-arvon kannalta lukuisat tahot takajaloilleen. Kyse on perusoikeusongelmasta.

Vaihtoehtolista opintojen loppuunsaattamisen nopeuttamiseen

Valintakokeiden uudistamistyöryhmä ei ole raportissaan listannut vaihtoehtoja, joilla opintojen loppuunsaattamista voitaisiin nopeuttaa.

Muita, huomattavasti tehokkaampia keinoja hallituksen tavoitteen saavuttamiseksi kuin työryhmän ehdotukset, voisivat haastateltujen asiantuntijoiden mukaan hyvinkin olla:

- a. lukioiden opinto-ohjauksen parantaminen lisäresursseilla.
- b. kolmannen asteen opinto-ohjauksen resurssien lisääminen ja systematisoiminen.
- c. todellisten opiskelijamäärien selvittäminen eli "kuolleiden sielujen" poistaminen opiskelijavahvuudesta, jos/kun opiskelija siirtyy muualle opiskelemaan ja täten paikan "vapauttaminen" jollekin paikkaa tarvitsevalle.
- d. korkeakoulujen opetustavan uudistaminen enemmän yhdessä opiskelemisen suuntaan (malli Mikkelin ammattikorkeakoulu) ja "akateemisesta vapaudesta" tinkiminen, kuten useimmissa länsimaissa.
- e. generisen kandidaatti-tutkinnon suorittaminen ja erikoistuminen vasta maisteriopintovaiheessa.
- f. täydennyskoulutussetelien jakaminen niille, jotka eivät jossain pakollisessa aineessa pärjää korkeakoulujen vakio-opetuksella (avoimet tms.).
- g. korkeakoulujen kesälukukauden resursoiminen ja ottaminen käyttöön.
- h. korkeakoulujen tenttien systematisoiminen geneeriseksi ja tenttausmahdollisuuksien tarjoaminen järjestelmällisesti esimerkiksi kuukautisena tilaisuutena.
- i. korkeakoulujen kirjastojen saattaminen laadukkaalle tasolle ja tenttiaineistojen digitalisoiminen.
- j. selvityksen tekeminen, miten opiskelijoiden siirtyminen oppiaineesta toiseen ja tiedekunnasta toiseen voidaan nopeuttaa ja sujuvoittaa, ilman, että oikeudenmukaisuudesta tingitään.
- k. selvityksen tekeminen siitä, pitäisikö toisen tutkinnon suorittaminen tehdä maksulliseksi Tanskan malliin.
- l. opiskelijoiden toimeentulosta huolehtiminen vaikkapa opintolainaa korottamalla, jotta opiskelijat voivat paremmin keskittyä opiskelemaan työn tekemisen sijaan opiskelujen aikana.
- m. lukioiden ja korkeakoulujen resurssien lisääminen niiden leikkaamisen sijaan.

- n. erityisesti julkisen sektorin virkojen ja toimien pätevyyskriteereiden tarkistaminen: Suomi on erityinen poikkeus siinä, että lähes tehtävään kuin tehtävään vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto, kun muualla Euroopassa kandidaatin tutkintotaso riittää lähes joka tehtävään.

Kritiikkiä saanut ja epäoikeudenmukaiseksi koettu eriaikainen hakeminen saman alan koulutukseen ympäri maan poistuu lähiaikoina. Yhteisvalinta ulottuu jatkossa kaikkiin tieteenaloihin. Tämä tapahtuu ensi keväästä alkaen.

Tämän korkeakoulujen itsensä toteuttaman uudistuksen merkitys tulisi arvioida perusteellisesti siinä vaiheessa, kun OKM saa validia tutkimusdataa toimenpiteen vaikutuksista kokonaisuuteen.

Kommentit työryhmän toimenpide-ehdotuksiin

1. "Korkeakoulut ottavat vuoteen 2018 mennessä käyttöön opiskelijavalinnan, joka ei edellytä hakijalta pitkää valmentautumista. Asiasta on sovittu opetus- ja kulttuuriministeriön ja kunkin korkeakoulun välillä tulossopimuksissa vuosille 2017–2020."

Aikataulu on epärealistinen: ammatillisen toisen asteen tutkinnon hyödyntämisen selvitystyö on vielä aloittamatta. Lisäksi kirjauksen epämääräisyys antaa kaikille osapuolille laajat mahdollisuudet omiin tulkintoihin. Mitä autonomian kaventamiseen ja tarkoituksenmukaisuusohjaukseen tulossopimuksissa tulee viittamme edellä esitettyihin näkökohtiin.

2. "Korkeakoulujen opiskelijavalintojen tulee perustua pääsääntöisesti toisen asteen koulutuksen aikana hankittuun osaamiseen eikä esimerkiksi pääsykoekirjoista opiskeltaviin korkeakouluopintojen sisältöihin. Korkeakoulut kehittävät valintojen kokonaisuutta siten, että hakukäyttäytyminen itsessään heijastaa hakijoiden motivaatiota eikä sitä tarvitse erikseen mitata yksittäisillä kokeilla. Todistusvalintojen lisääminen on kustannusten näkökulmasta erityisen tärkeää vetovoimaisilla koulutusaloilla."

Tutkimusten mukaan motivaation merkitys opintojen edistymiselle ja työelämässä menestymiselle on keskeinen. Monilla aloilla on kokeiltu ns. paperivalintoja, mm. Helsingin kauppakorkeakoulussa. Paperivalinnalla valitut opiskelijat, joilla on siis erittäin hyvä lukiomenestys, ovat menestyneet opinnoissaan huomattavasti huonommin kuin valintakokeella valitut, ja keskeyttämisprosentit ovat suuret.

Yleissivistävä koulutus ei pääsääntöisesti anna tarvittavaa sektorikohtaista osaamista. Ehdotus johtaa lukuisiin epätoivottuihin vaikutuksiin, edellä mainittuun tekstiin viitaten.

3. "Toisen asteen tutkintojen todistuksia ja opintomenestystä voidaan hyödyntää korkeakoulujen valinnoissa aiempaa enemmän. Nykyinen ylioppilastutkinto tarjoaa korkeakouluille luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa tutkinnon suorittaneiden osaamisesta. Korkeakoulut lisäävät todistusvalintoja siten, että vuoteen 2020 mennessä pääosa opiskelijoista valitaan toisen asteen koulutuksen todistusten perusteella ja valtaosin ylioppilastutkinnon koetuloksien perusteella."

Autonomiset korkeakoulut voivat päättää toisen asteen tutkinnon paremmasta hyödyntämisestä. Muilta osin viittaamme esittämiimme arvioihin vaikutuksista.

4. *”Korkeakoulut muuttavat valintaperusteiden päivitysrytmiä siten, että erityisesti todistusten hyödyntämisen osalta valintaperusteet ovat nykyistä pysyvämpiä. Lukiolaisten tulee voida tietää opintojensa alkuvaiheessa, ennen kriittisiä ainevalintoja ja ylioppilastutkinnon kirjoittamisaikataulun suunnittelua, millaisilla perusteilla korkeakouluihin valitaan opiskelijoita lukio-opintojen päättyessä.”*

Ei ole realistista ajatella, että peruskoulunsa päättävä, lukioon pyrkivä lapsi tutkii korkeakoulujen opintosuuntien valintakriteerit kolme-neljä vuotta ennen yo-kirjoituksia ja tämän tiedon perusteella, tarkkaan vaihtoehtoja punnittuaan, tekee päätöksensä lukion oppiainevalinnasta.

Kaikenlainen ennakoitavuus on toivottavaa, kunhan tämä ei tarkoita, että korkeakoulut jatkossa joutuisivat karsimaan vanhoihin aineistoihin perustuen.

5. *”Lisättäessä ylioppilastutkintoon perustuvia todistusvalintoja korkeakoulut uudistavat toissijaisia valintamenettelyjä hakeutumismahdollisuuksien varmistamiseksi erilaisissa elämäntilanteissa oleville. Korkeakoulut ottavat käyttöön erityisesti verkossa järjestettyä avointa korkeakouluopetusta ja digitaalisia suoritustapoja hyödyntäviä valintoja. Nämäkin haut voidaan järjestää osana yhteishakua.”*

Korkeakoulut päättäkoot itsenäisesti avoimen korkeakouluopetuksen hyödyntämisestä.

Muut ehdotukset ovat kannatettavia, kunhan digitaaliset suoritustavat täyttävät kaikkein vaativimmat oikeudenmukaisuuteen ja turvallisuuteen liittyvät vaatimukset, joista mediassakin alan asiantuntijat ovat olleet huolestuneita.

6. *”Yliopistot ja ammattikorkeakoulut valmistelevat vuoden 2017 aikana suositukset ylioppilastutkinnon yhteisiksi pisteytysmalleiksi yhdessä Ylioppilastutkintolautakunnan kanssa. Pisteytysmallien tulee olla käytettävissä sekä todistusvalinnoissa että mahdollisissa yhteispistevalinnoissa. Malleissa tulee huomioida IB-, EB- ja Reifeprüfung-tutkintojen arvosanojen pisteytys. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee kehitystyötä taloudellisesti. Erottelukyvyyn lisäämiseksi pisteytysmalleissa hyödynnetään ylioppilastutkinnon arvosanoja tarkempia tietoja kokelaan menestyksestä sekä esimerkiksi valtakunnallisten kurssien määrää.”*

Pisteytysmalleja kannattaa kehittää korkeakoulujen omien tarpeiden mukaisesti siten, että he niin halutessaan voivat tukeutua YO-tutkintolautakunnan apuun. Tämä tulkinta pohjautuu Yliopistolakiin autonomisista korkeakouluista.

7. *”Korkeakoulut huomioivat valintaperusteiden signaalivaikutukset lukioaikaisiin ainevalintoihin. Valintaperusteiden kautta korkeakoulut voivat vaikuttaa osaamiseen, joka korkeakoulutukseen hakeutuvilla on lukion päättyessä. Jos korkeakoulut kokevat esimerkiksi matematiikan, ruotsin tai muun kielitaidon nykytason ongelmalliseksi, voivat ne vaikuttaa lukiolaisten motivaatioon opiskella näitä aineita korostamalla niiden merkitystä valintaperusteissa laajasti ja viestimällä tästä selkeästi.”*

Millä tavalla - asetuksilla, toimenpiteillä tai niihin ohjattavilla resursseilla - työryhmä aikoo saada korkea-asteen opetusyksiköt viestimään Suomen kaikkien lukioiden sekä ammatti- ja ammattikorkeakoulujen yksiköiden rehtorien kautta koko ikäasteelle muutoksista valintoihin, jotka vaikuttavat kolmen tai useamman vuoden päästä?

Koko ehdotetulla uudistuksella on vaikutuksensa käyttäytymiseen, josta olemme tehneet kirjauksia edellä. Korkeakouluilla ei ole käytössään keinopatteristoa, jolla voisivat vaikuttaa lukioiden opetukseen tai lukioon hakeutumisen perusteisiin.

8. "Ammatillisten tutkintojen hyödyntämisestä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen valinnoissa käynnistetään jatkotyö, johon osallistuvat korkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien edustajien lisäksi Opetushallitus ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakijat voidaan lain mukaan jakaa valinnoissa ryhmiin koulutustaustan mukaan. Kaikissa tapauksissa ei ole tarkoituksenmukaista soveltaa samoja perusteita eri ryhmiin, esim. ylioppilastutkinnon ja ammatillisen tutkinnon suorittaneisiin. Ammatillisen koulutuksen suorittaneita tulisi tulevaisuudessa valita mahdollisimman moniin koulutuksiin ammatillisen koulutuksen todistusten perusteella."

Alusta alkaen olisi ollut tärkeää tarkastella kokonaisuutta eikä ainoastaan lukion väylää korkea-asteelle.

9. "Niissä tapauksissa, joissa korkeakoulu haluaa edellyttää kaikilta hakijoilta vertailukelpoista näyttöä akateemisesta osaamisesta, voisi se oman pääsykokeen sijasta käyttää valintaperusteena yhtä, kahta tai kolmea ylioppilastutkinnon koetta myös ammatillisen tutkinnon suorittaneilta. Useilla aloilla yksi tutkinnon koe riittänee. Lukiolaki (L 629/1998 § 18a) mahdollistaa joustavan osallistumisen ylioppilastutkintoon ja sen kokeisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön ylioppilastutkinnon kehittämistarpeita kartoittava työryhmä voi ottaa kantaa 2017 alussa onko ylioppilastutkinnon osien suoritusmahdollisuuksia tarpeen tarkastella."

Ammatillisen koulutuksen saaneiden pakottaminen yo-kokeisiin on kohtuutonta ja muuttaa nykyistä tilannetta huonompaan ja entistä epätasa-arvoisempaan suuntaan mahdollisuuksien osalta. Ilman opetusta ja kurssitusta, pelkkään lukemiseen pohjautuva suorittaminen yo-kirjoituksissa on epätasa-arvoa lisäävä tekijä. Pääsykokeet ovat huomattavasti oikeudenmukaisempi tapa arvottaa jatko-opiskelijoita.

10. "Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee lainsäädäntöön edellisen kohdan edellyttävät muutokset joko niin, että korkeakoulu voi edellyttää maksullisen ylioppilastutkinnon kokeen suorittamista ei-ylioppilalta (YoL 8 §, AMKL 12 §) tai tekemällä tarvittavat muutokset ylioppilastutkinnon maksuihin."

Kts. edellinen kohta. Miksi maksullisuus ei tässä kohden olekaan ongelma?

11. "Soveltuvuuden mittaamisen kehittämisessä korkeakouluissa tulee lähtökohtana olla nykyistä tarkempi, mahdollisuuksien mukaan tutkimusnäyttöön perustuva, määrittely siitä, mitä soveltuvuudella tarkoitetaan ja miten sitä on syytä arvioida. "

Soveltuvuuden mittaamisen parantaminen tutkimusnäyttöön perustuvana toimenä on kannatettava ehdotus.

12. "Ammattikorkeakoulut selvittävät vuonna 2017 kansainvälisten testien hyödyntämistä laajasti I syklin vieraskielisen korkeakoulutuksen opiskelijavalinnoissa ulkomaisten tutkinnon suorittaneiden osalta."

Kannatamme selvittämistä.

13. "Opetus- ja kulttuuriministeriö laatii jatkotyönä suunnitelman yhdessä korkeakoulujen kanssa opiskelijavalintojen kehittämistä tukevan tutkimuksen tarpeesta. Opiskelijavalintojen tutkimuksessa on seurattava valintojen onnistumista, kansainvälisiä hyviä käytänteitä sekä muun muassa arvioitava soveltuvuuskokeiden merkitystä valinnoissa."

Kannatamme ja kehoitamme toimiin lakimuutosten sekä politiikan tekemiseen tutkimustiedon ja vaikuttavuusarvioiden pohjalta.

Lähdeluettelo

1. <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>
2. http://www.stat.fi/til/khak/2015/khak_2015_2016-09-28_tie_001_fi.html
3. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2016/valmiina_valintoihin.html?lang=fi
4. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETT_Y_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82
5. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/01/08/uudistuva-yo-arviointi-rohkaisee-kirjoittamaan-haastavampia-aineita>
6. <https://www.ylioppilastutkinto.fi/fi/ylioppilastutkinto>
7. <http://yle.fi/uutiset/3-9412759>
8. <https://drive.google.com/file/d/0BxeswObDwHjISTNGazhPSXVCVHc/view?usp=sharing>
9. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2016/12/PISA2015.html>
10. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2003/liitteet/opm_148_tr29.pdf?lang=fi
11. <https://www.kamk.fi/loader.aspx?id=2f409083-7993-4cb3-b08b-8980f7be069f>
12. <http://www.vnf.fi/opintolinjat/opintolinjat-2016-2017/>
13. <http://www.alkio.fi/>
14. <http://www.paasikiviopisto.fi/?s=valmennuskurssi>
15. <http://www.paasikiviopisto.fi/koulutukset/median-ja-taiteen-opinnot/>
16. <http://www.laajasalonopisto.fi/>
17. <http://www.paivola.fi/fi/oikeustiede/>
18. http://turunkristillinenopisto.fi/haku?search_paths%5B%5D=&query=materiaali&submit=Hae&ccm_paging_p=2
19. <http://www.rakro.net/opintolinjat/viestintalinja/>
20. <http://www.jamsanopisto.fi/>
21. <http://www.heo.fi/opintotarjonta/yliopistoon>
22. https://fi.wikipedia.org/wiki/Perhosvaikutus#cite_note-1